

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

שיחה ממרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • יום רביעי לסדר פקודי תשע"א

3

פניו צוהלות, אלא באמת ישמח לראות אנשים ולפגוש אותם, כי האדם נברא בצלם אלוקים ואני אוהב אותו ונעים לי לראותו, ואני מחייך אליו חיך טבעי ולא של הצגה, מתוך שמחה אמיתית ולא שקרית, אך יחד עם זה גם צריך להיות אבולו בלבו - כמו שכתב במרפא לנפש על חובת הלבבות שם כי "צריך תלמיד חכם להיות דואג ומשתומם בוכה ונאנח בלבו על עוונות שעשה, ועל חורבן בית המקדש, ועל ישראל הנפוצים, ויצפין העצב בלבו ויראה שמחה בפניו כדי שיקבל כל אדם בסבר פנים יפות ויהא לבו רחב להשיב לכל שואל על שאלתו", עכ"ל.

כל צרכי הגוף והמשפחה וכל מה שאדם עסוק בכל רגע, זה טרחה של מצוה שצריך לשמוח בה, אפילו אם מוכרח לעסוק בזה על חשבון הלימוד, וכמו שאמרו (מגילה טז, ב) על מרדכי הצדיק שנאמר בו ורצוי לרוב אחיו ולא לכל אחיו - מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין, והיינו מפני שהיה צריך לעסוק בצרכי ציבור ובטל מדברי תורה, והרי מרדכי בוודאי היה שמח במה שעשה, שכך היה רצון השם שיעסוק בצרכי ציבור, ועשה את מה שהוא חייב לעשות, ומצינו גם להלכה (שו"ע או"ח צג, ד) שהעוסק בצרכי ציבור כעוסק בתורה דמי.

ויתירה מכך, אם על חשבון הלימוד שלו הוא מרביץ תורה ועוסק בזיכוי הרבים, ודאי זכות גדולה מאד היא, וכמו שהובא בגמרא (בי"מ פה, ב) על רבי חייא שזיכה את הרבים ועשה שלא תשתכח תורה מישראל - שלמד חומש ומשניות עם ילדים קטנים. רבי חייא! רבי חייא שעליו אמרו (בי"מ ה, א) תנא הוא ופליג, היה לו סבלנות ללמד ילדים קטנים חומש ומשניות, אפילו שזה היה לימוד ברמה פשוטה מאד, והרי זה בא על חשבון הלימוד הקבוע שלו, בכל זאת לימד אותם מתוך שמחה, מפני שכך הוא רצון השם.

ונזכר אני עכשיו שהיה צעיר שתמיד היה בא אלי בענייני עסקנות, והייתה לי ביקורת עליו מדוע אינו יושב ולומד, אך לאחר זמן התחלתי להבין כי הוא עושה כן מפני שראה כי במציאות אין לו כח ללמוד, ואם כן מה יעשה? שיתבטל או ישתעמם? האם ידרוש ממשפחתו שיעזרו לו? וכי כיצד אפשר לעזור לו? לכן לכל הפחות הוא עושה מה שבכוחו לעשות, ועכשיו הוא נשוי ועוסק בפעילות טובה, פעילות של מצוה לפי הבנתו, ומזכה את הרבים ממש.

וכבר הובא בגמרא (תענית כב, א) על רבי ברוקא שפגש את אליהו הנביא בשוק ושאל אותו מי כאן בן העולם הבא, והראהו אליהו על שני אנשים אחים, הלך רבי ברוקא ושאל אותם מה מעשיהם, אמרו לו, אנשים שמחים אנחנו, ובזמן הפנוי שיש לנו, אנו משמחים אנשים עצובים, וכמו שכתוב בגמרא (בי"ב ט, ב) כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך באחת עשרה ברכות, הרי שמי שמפייס את העני בדברים, לתת לו מצב רוח טוב והרגשה נעימה, שכרו גדול הרבה יותר, כן היו אותם האחים משמחים את הבריות, וזכו בשכר זה להיות בני עולם הבא.

והנה מן הסתם גם היו עוסקים בתורה כפי יכולתם, אלא שבזמנם הפנוי היו משמחים את הבריות, כי אדם שיש לו כח לשמח את הבריות, אם אין מי שיעשה זאת במקומו, חייב הוא לעשות זאת, ואמנם אין חיוב ללכת לשוק לחפש אנשים כדי לשמח אותם, אבל אותם האחים, כנראה שהיה קשה להם ללמוד, ובמקום להתבטל ולהשתעמם באותו הזמן, ולעשות מריבות עם אנשים, היו עוסקים במצוה לשמח את הבריות.

והנה יש מידות כאלה שמפריעות לשמחה, מתוך התנהגות שהיא נגד השמחה, ויכול להיות אדם שהוא שמח אבל אכפת לו משהו שמוציא ממנו את כל השמחה, מתוך כל מיני מידות המפריעות לשמחה, וכגון מידת הכעס, איך יוכל אדם לשמוח כשהוא כועס?

אכן אם יחשוב קצת, יבין כי הכעס הוא נגד האמונה, וכמו שדיברנו כמה פעמים, וראיתי שכבר כתבו כך בספרים, שהרי אדם כועס על מה

"משכנס אדר מרבים בשמחה" (תענית כט, א), כבר דיברנו שאין הכוונה בזה לסתם שמחה של הוללות, אלא שמחה של מצוה, שמחה שבאה מחמת מצוה, כי אדם שמקיים מצוה ומכיר את חשיבות המצוה הרי הוא שמח בעשייתה, בידעו שיש לו עולם הבא ועולם הזה עבור המצוה והוא שמח בזה, אך גם בלא זה, אם הוא מקיים מאהבה שלא לשם עולם הבא, הרי הוא שמח בקיום המצוה, שכך הוא טבע האדם לשמוח בעשיית דבר טוב, והעושה חסד יש לו סיפוק והנאה מזה, כך הטבע מצד אהבת השם, אהבת האמת ואהבת הטוב.

שמחה שבאה מחמת קיום מצוה היא שמחה של מצוה, וכן מה שעושים סעודת מצוה, הסעודה היא על שמחת המצוה, וכמו שביאר רבינו יונה לענין שמחת יום טוב (שע"ת ד, ט) "כי בשאר ימים טובים אנחנו קובעים סעודה לשמחת המצוה", והיינו שיש מצוה, ושמחים במצוה, וקובעים סעודה לחזק את שמחת המצוה, וחודש אדר הוא זמן שמרבים בשמחה של מצוה, להרגיש את השמחה במצוות שיש לנו, ולשמוח יותר במה שאנו עוסקים בתורה ובתפילה ובמעשים טובים.

כל אדם, אם רק יחשוב נכון, יראה שהוא יכול להיות שמח ומאושר כל הזמן, כי אין רגע ביום שאינו עוסק במצוה, מאחר שכל צרכי גופו שהוא עוסק בהם, הם הכרחיים לצורך עבודת השם, וחייב הוא לאכול ולשתות, לישון ולנוח, כדי שיוכל לעסוק בתורה ובמצוות כראוי, ונמצא שכל מעשיו הם הכשר מצוה, אכילתו היא מפני שהוא חייב לאכול, לא מפני שהוא רעב ומתחשק לו, ואף כי הרעב מזכירו לאכול - שלשם כך ברא ה' את הטבע של רעב וצמא, כדי שאדם ירגיש שצריך לאכול, ולא ישכח ויחלש וימות ברעב - אבל האכילה היא לשם שמים, ונקרא עוסק במצוה.

גם השמחה, מפורש בספר החינוך (תפח) שהיא מצרכי הגוף, כי השמחה נותנת מרץ וכוח ומחזקת את הגוף, ומקרא מפורש הוא (משלי יח, יד) "רוח איש יכלכל מחלהו", וכמו שאדם רעב לאכול, כך הוא מרגיש צורך בשמחה, ומחפש דרכים כיצד לשמח את עצמו, וידוע שאנשים חילוניים הולכים לבידור לשמח את עצמם, ומסופר שפעם ראו אדם עצוב, ושאלוהו, מדוע אתה עצב, לך לבידור, שם כולם צוחקים ושמחים, והשיב ואמר, מה אעשה כי אני הוא הבדרן, ואותי אין זה משמח כלל, דברים של חיי שעה יש בהם רק שמחה זמנית, והשמחה האמיתית היא רק בדברים נצחיים של חיי עולם.

ונשאלתי השבוע מתלמיד אחד, כיצד יכול הוא להרבות בשמחה, הלא אם עושים חשבונות על העבר, רואים כי חטאתי עויתי פשעתי, וכיצד אפשר לשמוח עם חטאים כאלו? והוספתי לו אני, כי אכן בוודאי יש להצטער, והחרטה היא מעיקרי התשובה, ויש הרבה דרגות בחרטה, כמו היגון שעליו כתב רבינו יונה (שע"ת א, יג) שהיגון בא מאת טוהר הנשמה העליונה, והיגון זו הכפרה הכי גדולה, שעל ידה אדם נעשה רצוי ומקובל לפני הקב"ה, אם כן כיצד באמת אפשר לשמוח?

אבל האמת שאי אפשר להיות ביגון כל הזמן, שזה לא מציאותי, ונגד הטבע הוא זה, ורק מחלת הנפש היא להצטער בלא הפסקה, וכמו שהיה אחד שהתאונן שכבר כמה שנים כואב לו והוא מצטער על שנכשל בחטא ואינו מסיח דעת מזה, ואמרתי לו שזוהי כפייתיות של יגון ואינה מצוה, והיו גם מעשים אצל החזו"א שאמר לא להצטער יותר מדי, אלא אחר זמן יש להסיח את הדעת מהצער, וכתוב (תהלים נא, ה) "וחטאתי נגדי תמיד" - היינו שצריך לזכור תמיד את החטא, אבל תיכף אחר כך יחזור לעסוק בתורה ובמצוות מתוך שמחה, כי די בתשובה שכבר עשה והצטער ומה אפשר לעשות עוד, אמנם ודאי צריך את החרטה והיגון, אך מיד אחר כך צריכים לחזור לחיים נורמאליים עם שמחה.

והנהגה הראויה מבוארת בחובת הלבבות (שער הפרישות פ"ד) שתהא צהלתו בפניו ואבולו בלבו, ואין הכוונה בזה שיעשה הצגה להראות כביכול

שפגעו בכבודו, ואם היה חושב לפי האמונה היה מבין שאין מה לכעוס כלל, כי הצער בא מן השמים, ואי אפשר היה לצער אותו אם זה לא היה מגיע לו, וכאשר ציערוהו היה לו לחשוב כי מן השמים רוצים שיצטער והכל בהשגחה, כך נפסק עליו בבית דין של מעלה וכך החליט הקב"ה שהוא צריך להצטער, ואם כן מה מקום יש לכעוס על המצער שאינו אלא שליח מן השמים לכך.

וכמה סיבות יכולות להיות מפני מה גזרו עליו שיצטער, אם הוא צדיק הרי אלו יסורים של אהבה להרבות שכרו, כי היסורים הם ניסיון שצריך להתגבר עליו, ויקבל שכר בעולם הבא עבור העמידה בניסיון, ואם אינו צדיק אלא רשע, בא עליו הצער לכפרת עוונות, כי היסורים ממרקים ומכפרים, אבל זהו בתנאי שמקבלם באהבה, וכמו שאמרנו (ברכות ה, א) כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורים וכו' יכול אפילו לא קיבלם מאהבה תלמוד לומר וכו', ואחר שיבין שהיסורים באים מן השמים שוב אין מקום לכעוס על המצער, כי אדרבה, יותר חשוב לדעת מה חושבים עליו בשמים, לא מה אחרים חושבים עליו, ויתבונן לדעת אם באו עליו היסורים מחמת צדקות או חלילה מחמת רשעות.

ויש צעירים רבים שאכפת להם מה אחרים חושבים עליהם, האם מחשיבים אותם או שלא מחשיבים אותם, ומחפשים לעשות רושם כדי שיחשיבו אותם, ומתוך כך הם עושים חשבונות מוטעים, כגון שמסרבים ללמוד עם חברותא שהוא פחות מהם כדי שלא יזלזלו בהם, אך מדוע אינם חושבים להיפך, אולי יעריכו ויחשיבו אותם על ענוותנותם. בפרט שזהו דבר מצוה, ולא מפסידים מדבר מצוה, כי לימוד כזה הוא תורת חסד, מתוך אהבת הבריות, וכבר דרשו חז"ל (סוכה מט, ב) מפסוקים שיש מעלה מיוחדת בתורת חסד.

ויש כאלה שחסר להם שמחה מחמת חלישות הדעת, וראיתי שבדרך כלל אלו שיש להם חלישות הדעת טועים הם בזה, וכל אלו שבאו אלי עם חלישות הדעת מחמת שלא החשיבו את עצמם, הם באמת בעלי מדרגה גבוהה מאד, אדם שאינו מחשיב את עצמו ואכפת לו ממה שהוא בדרגה נמוכה בעניינים הצריכים חיזוק, זהו סימן מובהק שהוא מחוזק באותם דברים, כל אלו שבאים אלי בדברים כאלה, אני מראה להם את טעותם, והם לא מתווכחים, אלא מודים בזה.

ומעשה היה בתלמיד אחד שבא אלי והתאונן שאין לו יראת שמים, ואמרתי לו, אם אכן כדברך וחסר לך יראת שמים, למה אתה בא אלי? מדוע אתה רוצה יראת שמים? בשביל מה אתה מבקש שיתנו לך יראת שמים? אם באמת אתה לא ירא שמים מה אכפת לך מזה? ומדוע אתה מפחד ממה שאינך ירא שמים? אם כן ודאי ירא שמים אתה, וצריך אתה לשמוח בעצמך, לא להיות עצוב. וכך היא המידה בכל מיני שטחים שאכפת לאדם ממצבו הרוחני.

ומצוי שאדם טועה גם בענייני הגוף, מתוך חוסר הבנה, ומתוך מידות כאלה שהוא סובל מהם, ולפעמים הוא יודע שיש לו עצה, והוא ממשיך לסבול מפני שאינו מוכן לקבל עצה, ויש כאלה שכבר התגברו פעם על עקשנותם, וכבר שמעו עצה וראו שהיא טובה, ולקחו איזה דברים שמתוקים ונותנים כח והיו יכולים לתפקד בצורה רגועה, אך לאחר זמן הפסיקו ואמרו 'אני כבר אסתדר לבד', 'אני אעזור לעצמי', 'אני יודע מה שטוב לי', 'לא צריכים את התרופה הזאת', וכך במקום לחיות חיים טובים ומאושרים, בוחרים לעצמם דרך אחרת, מתוך עקשנות.

מה היא עקשנות? הנה כתוב בשם הגר"א לעניין תורה ומעלות כי 'העקשן יצליח', אכן שם הכוונה היא על עקשן שאינו מתיימש, ומנסה שוב ושוב עד שמצליח, כגון שלומד מוסר, ואף אם אין זה משפיע הוא לומד פעם נוספת, ומחפש עוד ועוד דרכים שהמוסר ישפיע עליו, וכמו זבוב שחוזר עוד פעם ועוד פעם, כך דרך העקשן שאינו מתיימש אלא ממשיך בסבלנות עד שמצליח, והוא אוהב את זה ונהנה מזה - ועקשנות כזו היא עקשנות טובה.

אבל העקשנות שאינה טובה היא באדם שמתעקש לעמוד על דבריו הראשונים ואינו מוכן לחזור בו, והיצר הרע שולט עליו מתוך חשבונות שונים של גאוה וכבוד שלא יסכים לחזור בו מדבריו, והוא לא מרגיש שהיצר הרע הוא שמושך אותו לזה, ומצוי גם בענייני הגוף שאומרים לאדם: אם תעשה כך וכך תרגיש טוב, יהיו לך כוחות ותרגיש מאושר, אבל הוא מפני שלא החליט בעצמו את זה, אינו מוכן לקבל את מה שאומרים לו, וחושב לעצמו, וכי הם צריכים לומר לי? האם אני לא יכול להחליט בעצמי? ואינו מוכן להיכנע לשמוע מה שאחרים אומרים לו לעשות, ככה יש הרבה דברים כאלה.

ולמדים אנו כי בימים אלו צריכים להרבות בשמחה של מצוה, שמחה מתוך חכמה, ועל ידי 'שער הביטחון' של חובת הלבבות אפשר לקבל שמחה, וביאר שם שעניין הביטחון אינו להיות בטוח שיקבל את מה שהוא

רוצה, כי מה הראייה שיקבל ושמה אין זה מגיע לו, אבל העניין הוא כמו שדיבר מרן המשגיח זצ"ל לפני מלחמת ששת הימים כשעמדו בסכנת נפשות והייתה דאגה גדולה מהמצב, ואמר המשגיח כי עניין הביטחון הוא לדעת שכל מה שיהיה לטובה הוא, אדם צריך לדעת ולהאמין כי מה שיהיה זה הדבר הטוב ביותר בשבילו, ואפילו אם אינו מבין תמיד מדוע זה לטובה, ודאי בשמים תמיד דורשים את טובתו.

ואמנם יש סדר לזה, כי לפני שער הביטחון באו שער הייחוד ושער הבחינה ושער עבודת האלוקים, והטעם לזה משום שתחילה צריכים את הייחוד, דהיינו האמונה, לדעת שהכל בידי שמים, ואחרי שער הייחוד בא שער הבחינה, לדעת מדוע הוא חייב בעבודת השם, כי כל נשימה ונשימה שהוא חי זה בחסד, וכל העולם מתקיים בחסדי שמים כאמור (תהלים פט, ג) 'עולם חסד יבנה', וצריך לדעת שכל החיים וכל ההצלחות, כל מה שיש לאדם וכל ההיסטוריה שלו, כל דבר טוב שקיבל זה בחסדי שמים, ואף מה שגראה לכאורה שאינו טוב, באמת זה לטובה, אפילו אם אינו מבין את הטעם בזה, והוא צריך את היסורים כדי לנקות אותו, לשפף אותו ולהבריך אותו.

ואחרי שער הבחינה שאדם מבין שהכל לטובתו, וממילא הוא חייב בעבודת השם, אז בא שער עבודת האלוקים, לדעת כיצד היא העבודה, ורק אחרי שהוא עבד השם, אז יכול להיות רגוע ובטוח, כי הוא עבד נאמן והאדון אוהב אותו, ואמנם הקב"ה אוהב אותו תמיד כמו שכתוב (מלאכי א, ב) 'אהבתי אתכם אמר השם', וכן אנו מזכירים בתפילה אהבה רבה אהבתנו, אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת, אבל לא תמיד האהבה ניכרת ובולטת לעין, אבל אם אנו עושים את מה שאנו חייבים, אזי אנו יכולים להיות בטוחים ורגועים, כי אנו עשינו את שלנו והקב"ה יעשה את שלו, אדם צריך לעשות את מה שהוא יכול, שאם אינו יכול אינו חייב, ומתוך כך יוכל להיות בטוח שיהיה הטוב ביותר בשבילו.

אכן אדם אינו יכול לדעת מהו הטוב בשבילו, ואף על פי שבוודאי ינהג עימו הקב"ה בטוב, מפני שהוא צדיק, בכל זאת הוא אינו יכול לדעת מה הטוב שיהיה לו, אם כך או אחרת, ומצינו בחנוך שהיה צדיק וכתוב בו (בראשית ה, כד) 'ויתהלך חנוך את האלוקים ואיננו כי לקח אותו אלוקים', ופירש"י שם, 'צדיק היה וקל בדעתו לשוב להרשיע לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו', נמצא שהייתה זו טובתו של חנוך שהמיתו הקב"ה קודם זמנו כדי שלא ירשיע, ואף שבדרך כלל צריכים את כפרת המיתה, חנוך לא היה צריך לזה, אלא הסתלק בלא מיתה ונעשה מלאך.

ומצינו כן (ילקוט חיי שרה קט) באליעזר עבד אברהם שנכנס חי לגן עדן, אף שמתחילה היה ארור, הרי אמרו (ב"ר ס, ז) שעל ידי ששירת את אברהם באמונה יצא מכלל ארור לכלל ברוך, ומתוך כך זכה יותר מאברהם, להיכנס חי לגן עדן! אברהם לא זכה לזה והוא כן, מדוע? אולי מפני שאליעזר היו לו קשיים יותר מאברהם, ואם כן כבר מחיים היה לו את כפרת המיתה, על ידי ההתגברות על הקשיים, ולכך לא היה צריך את כפרת המיתה ונכנס חי לגן עדן.

וכך גם חנוך לא היה צריך את כפרת המיתה, ונסתלק מהעולם קודם זמנו כדי שלא ירשיע, ומצינו כבר בדוד המלך שביקש כן (תהלים קלט, כד) 'וראה אם דרך עוצב בי ונחני בדרך עולם', והיינו שאם הטבע שלי שהיצר הרע מתגבר עלי, לא כדאי שאמשיך לחיות במצב כזה, ועדיף למות קודם ולהישאר בגן עדן, מאשר להמשיך לחיות ולרדת בגיהנום, ועל זה היה דוד המלך מבקש 'וראה אם דרך עוצב בי ונחני בדרך עולם'. חשבונות כאלו הם דברים לא כל כך פשוטים, אבל אמיתיים.

עלינו להחדיר את שער הביטחון בפנימיותנו, ומתוך כך נוכל להיות רגועים ושמחים תמיד, וכמו שהסביר בחובת הלבבות שבעל הביטחון תמיד הוא רגוע ואינו דואג. ושמעתי שיש ספר שנתחבר על ידי גוי אחד ונקרא 'אל דאגה', שם הוא כתב כיצד למנוע דאגה, וסופו של אותו הגוי היה שאיבד עצמו לדעת... כי הוא לא הלך עם 'שער הביטחון', אלא השתמש עם חשבונות של עולם הזה, שער הביטחון נותן שמחה אמיתית. עכשיו בזמן שמרבים בשמחה, יהי רצון שזוכה לביטחון.

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' אברהם ב"ר צבי ויסמן ז"ל
נלב"ע כ"ב אדר א' תשע"א
ת. נ. ג. ב. ה.